

ORIVEDEN KAUPUNGIN OSALLISUUSUUNNITELMA

Koonnut:
Hankekoordinaattori Piia Hannila
Oriveden kaupunki, Osallistuva Orivesi -hanke

Hyväksynyt:
Kaupunginhallitus 21.10.2019

TEEMME YHDESSÄ

Jukka Tiisa

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisältö:

1. Johdanto	3
2. Mitä on osallisuus?	3
3. Meidän kaikkien yhteinen Orivesi - Oriveden kaupungin osallisuustavoitteet	4
4. Osallistuminen ja vaikuttaminen Orivedellä	6
4.1 Kuuleeko kukaan? - Näin voin vaikuttaa kaupungin asioihin	6
4.2 Yhdistykset osallisuuden ytimessä	8
4.3 Yrittäjien ja kaupungin yhteistyö	9
4.4 Mökkiläiset Oriveden voimavarana	9
4.5 Viestintä osallistumisen ja vaikuttamisen tukena	9
5. Yhdessä eteenpäin! - Kehittämistoimenpiteet	10
6. Lopuksi	11
7. Lähteitä ja linkkejä	11

Liitteet:

Liite 1. THL:n kysymyslista osallisuuden edellytyksistä	12
Liitteet 2a-2f. Oriveden kaupungin osallisuusmenetelmiä	13
Liite 3. Oriveden kaupungin työntekijän osallisuustyön muistilista	18
Liite 4. Nuorten osallisuustyöpaja – esimerkki osallisuustyön kehittämisestä	19

1. Johdanto

Oriveden kaupunki panostaa asukkaidensa hyvinvointiin mahdollistamalla kuntalaisten osallisuutta palveluissa, päätöksenteossa ja yhteisessä toiminnassa. Tämän osallisuussuunnitelman tavoitteena on avata osallisuuden käsitettä ja Orivedellä käytössä olevia osallisuuden menetelmiä kuntalaisille, kaupungin työntekijöille ja luottamushenkilöille sekä muille sidosryhmille. Lisäksi suunnitelmassa tuodaan esille kaupungin osallisuustyön kehittämiskohteita.

Kuntalain 22 §:n mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan kuntalain mukaan edistää erityisesti:

- järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja
- selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
- valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin
- järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun
- suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa
- tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua

Osallisuussuunnitelma on koottu Oriveden kaupungin hallinnoiman Osallistuva Orivesi -hankeen aikana. Suunnitelman pohjana toimi Oriveden kaupunkistrategia, elinvoimaohjelma ja hyvinvointisuunnitelma sekä Orivedellä kesän 2019 aikana kuntalaisille toteutettu osallisuuskysely.

Osallisuussuunnitelma on osa Oriveden kaupungin elinvoimaohjelmaa ja se päivitetään elinvoimaohjelman uusimisen yhteydessä.

2. Mitä on osallisuus?

Osallisuus on hyvin laaja käsite ja sen määritelmästä on useita tulkintoja. Osallisuus-käsitettä kutsutaankin usein sateenvarjokäsitteeksi, joka kokoaa alleen erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja.

Osallisuus tarkoittaa kiinnittymistä yhteiskuntaan, kokemusta jäsenyydestä, mahdollisuutta osallistua, toimia ja vaikuttaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Osallisuus voi näyttäytyä syrjäytymisen vastavoimana: mikä nähdään mahdolliseksi, sitä myöskin tavoitellaan.

Osallisuuden muodot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen

Tieto-osallisuus:
asukkaalla on oikeus tiedon saamiseen ja tuottamiseen

Suunnitteluosallisuus:
asukas osallistuu itseään (ja asuinympäristöään) koskevan toiminnan ja palvelujen suunnitteluun

Toimintaosallisuus:
asukas toimii ja osallistuu omassa lähiympäristössään

Päätösosallisuus:
asukas osallistuu itseään tai esim. asuinaluettaan koskevan päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon

Osallisuus ilmenee:

Osallisuustyö yhdistää paikallisesti palvelut, sivistystyön, elinkeinoelämän, seurakunnat, yhdistykset ja seurakunnat sekä asukkaat. Osallisuustyöllä onkin merkittävä rooli kaikkiin yhteiskuntaryhmiin ulottuvassa hyvinvoinnin luomisessa ja jakamisessa.

3. Meidän kaikkien yhteinen Orivesi - Oriveden kaupungin osallisuustavoitteet

Tämän osallisuussuunnitelman tehtävänä on tukea kaupunkistrategian, elinvoimaohjelman sekä hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

Oriveden kaupunkistrategia 2030 sisältää kuntalaisten, sidosryhmien ja henkilöstön kanssa muodostetun yhteisen tahtotilan kunnan visiosta, toimintakulttuurista ja kehittämisen painopisteistä. Palvelulupauksena on, että Oriveden kaupunki uudistuu kuntalaislähtöisesti ja toimii vastuullisesti.

Oriveden kaupunkistrategian tavoitteet on jaettu kolmeen kokonaisuuteen, joista jokaisesta löytyy valtuustokaudelle 2017- 2021 asetettuja osallisuuden kehittämiseen liittyviä tavoitteita:

Hyvinvoinnin edistäminen:

- Lapset ja nuoret voivat hyvin
 - uudistamme palveluja perhelähtöisesti
- Kuntalaiset ovat aktiivisia, toimintakykyisiä ja hyvinvoivia
 - kehitämme elämänlaatupalveluja vastaamaan eri väestöryhmien tarpeita
- Vilkas järjestö- ja vapaaehtoistoiminta luo hyvinvointia kaikkiin väestöryhmiin
- Koordinoimme ja tuemme kolmannen sektorin toimintaa sekä tarjoamme järjestöille monimuotoista tukea

Vetovoiman vahvistaminen:

- Orivesi on nykyistä suurempi kaupunki, joka mahdollistaa asukkailleen monimuotoiset ja tasokkaat asumismahdollisuudet
- Kaupungin asiakaslähtöinen maankäyttö- ja elinkeinopolitiikka tuo virtaa koko Orivedelle
 - toteutamme maankäytön suunnittelua yhdessä kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa

Toimintatapojen ja -kulttuurin uudistaminen:

- Kuntalaiset osallistuvat palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Viestintä on avointa, aktiivista ja ketterää
 - suunnittelemme palveluja vuorovaikutteisesti palvelujen käyttäjien kanssa
 - yhteistyöverkostoihin osallistumalla kaupungin henkilöstö kartoittaa jatkuvasti mahdollisuuksia tuottaa palveluja uusilla tavoilla esim. yhteistyössä yritysten ja järjestöjen kanssa
 - kaupunki viestii aktiivisesti, ylläpitää avointa keskustelukulttuuria ja mahdollistaa eri puolilla kaupunkia asuvien kuntalaisten kuulemisen
- Panostamme henkilöstön osaamiseen, työhyvinvointiin ja moniammatilliseen yhteistyöhön
 - teemme kaupunkistrategian tutuksi koko organisaatiossa
 - henkilöstö osallistuu toimenpiteiden suunnitteluun strategian tavoitteiden toteuttamiseksi
 - vahvistamme kuntalaislähtöistä toimintatapaa ja kehitämme palveluja palvelutarpeiden ja asiakaspalautteen pohjalta
 - vahvistamme toimialojen ja yksiköiden välistä yhteistyötä

Oriveden kaupungin elinvoimaohjelman 2018-2021 päätavoitteena on vahvistaa Oriveden kaupungin vetovoimaa ja tämä tavoite on jaettu neljään osa-alueeseen:

1. Asumisen kehittäminen
2. Elinkeinoelämän kehittäminen
3. Maankäytön kehittäminen
4. **Vuorovaikutuksen ja osallisuuden kehittäminen**

Vuorovaikutuksen ja osallisuuden kehittämistavoite sisältää seuraavat asiat:

Kaupunki kehittää palveluja yhteistyössä asukkaiden kanssa

- Asukkaiden toiveiden ja tarpeiden selvittäminen ennen päätöksentekoa
- Palveluiden käyttäjien edustajien vaikutusmahdollisuudet
- Mahdollisuus osallistua talouden suunnitteluun (osallistuva budjetointi, sähköinen osallistuminen)
- Sähköisten palvelukanavien hyödyntäminen

Kaupunki kehittää yhteistyötä ja osallisuuden muotoja kuntalaisten, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa

- Osallistuva Orivesi -hanke
- Kumppanuuspöytätoimintamallin käynnistäminen
- Kaupungin ja yrittäjien yhteistyön tehostaminen

Oriveden kaupungin laajan hyvinvointisuunnitelman 2018-2020 laadintaan osallistui kaupungin poikkihallinnollisen hyvinvointiryhmän lisäksi laaja joukko kuntalaisia (sähköinen hyvinvointikysely, avoin työpaja, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, kaupungin johtoryhmä, kaupunginvaltuutetut, lasten ja nuorten lautakunta sekä elämänlaatulautakunta). Tämä toimintamalli koettiin hyväksi ja tarkoitus on mahdollistaa laajasti kuntalaisten osallistuminen myös seuraavan suunnitelman laadinnassa.

Laajan hyvinvointisuunnitelman painopisteiden pohjana on ollut Pirkanmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma. Hyvinvointisuunnitelman painopisteiksi ovat valikoituneet orivesiläisten asukkaiden tarpeiden ja alueellisten suositusten perusteella seuraavat kokonaisuudet:

- 1) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- 2) Ikäihmisten elämänhallinnan edistäminen
- 3) Päihteettömän ja savuttoman elämäntavan tukeminen
- 4) Turvallisuuden, viihtyvyyden ja osallisuuden lisääminen

Nämä tavoitteet liittyvät vahvasti kaupungin strategiaan ja hyvinvointisuunnitelma onkin yksi keskeinen työväline strategian toteutuksessa.

Kaupungin poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä laatii laajan suunnitelman lisäksi vuosittain hyvinvointitilinpäätöksen, jossa kuvataan väestön hyvinvoinnin nykytilaa eri mittareiden avulla ja seurataan asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Kaupungin laaja hyvinvointisuunnitelma sekä vuosittainen hyvinvointitilinpäätös löytyvät kaupungin internet-sivuilta:

www.orivesi.fi/fi/orivesi-info/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen

4. Osallistuminen ja vaikuttaminen Orivedellä

Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat vapaaehtoista toimintaa ja niiden lähtökohtana on osallistujan itsensä kokema tarve osallistua. Tässä osiossa esitellään osa Oriveden kaupungin käytössä olevista osallisuuden menetelmistä niin kuntalaisten, kaupungin työntekijöiden, luottamushenkilöiden, yhdistysten, yritysten kuin kausiasukkaidenkin näkökulmasta sekä nostetaan esiin toimivan viestinnän merkitystä osallisuustyössä. Kaikki osallisuuden menetelmät löytyvät koottuna liitteissä 2a-1f.

4.1. Kuuleeko kukaan? - Näin voin vaikuttaa kaupungin asioihin

Aktiiviset kuntalaiset ovat kaupungin tärkein voimavara, motivoituneet ja kehittämismyönteiset kaupungin työntekijät ovat merkittävä pääoma ja asioihin paneutuvat kaupungin luottamushenkilöt

ovat kehittyvän kaupungin moottori. Seuraavassa on kirjattu esimerkkejä vaikutusmahdollisuuksista eri rooleista käsin.

- **Kuntalaisen osallistuminen ja vaikuttaminen:**

Oriveden kaupunki panostaa asukkaidensa hyvinvointiin mahdollistamalla kuntalaisten osallisuutta palveluissa, päätöksenteossa ja yhteisessä toiminnassa. Kaupungin kannalta oleellista on saada erilaisia osallisuusmenetelmiä käyttämällä tietoa, jonka avulla suunnitellaan ja tuotetaan asiakaslähtöisiä palveluja.

Perinteisiä vaikuttamisen keinoja on erilaisiin *kyselyihin vastaaminen* sekä *keskustelutilaisuuksiin osallistuminen*. Esimerkiksi kasvatus- ja opetuspalveluissa suunnitellaan ja arvioidaan toimintaa yhdessä työntekijöiden, lasten ja nuorten sekä heidän huoltajiensa kanssa. Suorat yhteydenotot kaupungin eri viranhaltijoihin ja työntekijöihin on toimiva keino nostaa ajankohtaisia asioita esiin ja vaikuttaa niihin. *Viestinnän kuntalaisraati* on vuonna 2019 perustettu ryhmä, jossa viestintäasioista kiinnostuneet kuntalaiset pääsevät esittämään näkemyksiään kaupungin viestinnän kehittämiseksi.

Kuntalaisilla on myös useita vaikuttamismahdollisuuksia päätöksentekoon.

Esimerkiksi *kuntalaisaloite* on suoran vaikuttamisen väline, jonka avulla voi nostaa esiin jonkin ajankohtaisen asian tai ongelman sekä herätellä päättäjiä kiinnittämään siihen huomiota. Kuntalaisaloitteen voi tehdä sähköisen palvelun lisäksi myös vapaamuotoisesti kirjallisena. Jokaisen kuntalaisaloitteen käsittelee se viranhaltija, jonka toimialueeseen aloite kuuluu. Kaupunki ilmoittaa aloitteen tekijälle aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Kuntalaisaloitteiden etenemistä voi seurata myös kaupungin internet-sivuilta:

<http://www.orivesi.fi/fi/osallistu-ja-vaikuta/kuntalaisaloitteet-2017-2019>

Kumppanuuspöydät käynnistyivät vuonna 2018. Säännöllisesti (noin neljä kertaa vuodessa) kokoontuvien kumppanuuspöytien tavoitteena on mm. toimia viranhaltijoiden apuna kuntalaisten äänen kuuluviin saamiseksi kulttuurihyvinvoinnin sekä kylien asioihin liittyvien päätösten valmistelussa.

Kaavakävelyillä kuntalaiset pääsevät esittämään mielipiteensä tekeillä olevasta kaavasta. Kaavakävelyjä toteutetaan kaupungin merkittävimmissä kaavahankkeissa.

Osallistuvaa budjetointia toteutetaan nuorisovaltuustossa. Nuorisovaltuustolla on käytössään elämänlaatulautakunnan päätöksen mukainen määräraha, jota nuoret voivat hakea käyttöönsä ja jonka kohdistamisesta nuorisovaltuusto päättää.

- **Kaupungin työntekijän osallistuminen ja vaikuttaminen:**

Kaupunkistrategiassa tavoitteena on panostaa henkilöstön osaamiseen, työhyvinvointiin ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Monipuoliset osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet ovat tärkeitä työhyvinvointia lisääviä tekijöitä.

Säännöllisillä *henkilöstökyselyillä* selvitetään henkilöstön osallisuuskokemuksia. Vuosittain toteutetaan työhyvinvointikysely, jonka tuloksien pohjalta kehitetään työyksiköiden omaa toimintaa. Kyselyn tulokset raportoidaan vuosittain myös kaupunginvaltuustolle osana henkilöstötilinpäätöstä. Kaupungin henkilöstön työhyvinvoinnin kehittämisohjelma on laadittu vuosille 2019-2021. Suunnitelman laadintaan osallistuivat kaikki kaupungin työntekijät (työpaikkakohtaiset työpajat, sähköinen kysely). Suunnitelma käydään läpi jokaisessa työyksikössä ja pohditaan oman

työyksikön toimenpiteitä työhyvinvoinnin edistämiseksi. Koko kaupunkia koskevien tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain sekä työntekijöille että päättäjille.

Henkilöstölle suunnatut *koulutukset* suunnitellaan työntekijöiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta. *Työpaikan kokoukset* mahdollistavat tiedon kulun sekä toiminnan kehittämisen ja vuoden 2018 lopulla käyttöön otettu *Intranet eli "Lipasto"* toimii vuorovaikutteisena sisäisen viestinnän välineenä.

Yhtenä henkilöstön osallisuuden välineenä toimii myös *yhteistyötoimikunta*, joka on työnantajan ja henkilöstön yhteistoiminnasta kunnissa annetun lain (449/2007, yt-laki) mukainen yhteistoimintaelin. Lain tarkoitus on työnantajan ja henkilöstön välisen yhteistoiminnan edistäminen, henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen sekä kunnallisen palvelutuotannon tuloksellisuuden ja henkilöstön työelämän laadun edistäminen.

- **Kaupungin luottamushenkilön osallistuminen ja vaikuttaminen:**

Kaupungin luottamushenkilöillä on päätöksentekoprosessissa merkittävä rooli kuntalaisten edustajina. Kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, eri lautakunnat (elämänlaatu, lasten ja nuorten, ympäristö ja tekninen), jaostot (tie ja henkilöstö), toimikunnat (mm. kehittämisen, yleiskaava ja rantayleiskaava) sekä nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto muodostavat Oriveden kaupungin luottamushenkilöorganisaation.

Oriveden kaupungin luottamushenkilöiden päätösosallisuuden ja vaikuttamisen keinoja on useita. *Kokoukset* luovat perustan luottamushenkilöiden vaikuttamistyölle. Valtuustoryhmällä ja valtuutetulla on oikeus tehdä kirjallisia *valtuustoaloitteita* kaupungin toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Aloite annetaan puheenjohtajalle ja se toimitetaan kaupunginhallituksen valmisteltavaksi. Kaupunginhallituksen on vuosittain maaliskuun loppuun mennessä esitettävä valtuustolle luettelo valtuutettujen tekemistä ja kaupunginhallitukselle lähetetyistä aloitteista, joita valtuusto ei edellisen vuoden loppuun mennessä ole lopullisesti käsitellyt. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Valtuusto voi todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun. Valtuustoaloitteiden etenemistä voi seurata Oriveden kaupungin verkkosivuilla: <http://www.orivesi.fi/fi/osallistu-ja-vaikuta/valtuustoaloitteet-2017---2019>

Oriveden *nuorisovaltuustoon* valitaan hakemusten perusteella vuosittain nuoria toimimaan paikallisten nuorten äänenä. Nuorisovaltuuston jäsenillä on puhe- ja läsnäolo-oikeus lautakuntien ja valtuuston kokouksissa.

Vanhusneuvosto koostuu paikallisten vanhusjärjestöjen edustajista. Se tekee aloitteita ja esityksiä, sekä antaa lausuntoja ikääntyneitä ja heidän elinoloihin koskevista asioista. Vanhusneuvosto toimii ikäihmisten edunvalvojana.

Vammaisneuvosto koostuu paikallisten vammais- ja potilasyhdistysten edustajista. Se tekee aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja suunnittelijoille ja päätöksentekijöille. Lisäksi se vaikuttaa asenteisiin, yhdyskuntasuunnitteluun ja esteettömään rakentamiseen. Vanhus- ja vammaisneuvosto valitaan valtuustokauden ajaksi.

4.2 Yhdistykset osallisuuden ytimessä

Kolmas sektori on merkittävä osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia luova taho Orivedellä. Yhdistysten ja kaupungin yhteistyöstä on koottu *Yhdistisyhteistyön tietopaketti*, joka tuo kootusti esille kaupungin yhdistyksille tarjoaman tuen sekä yhteistoiminnan periaatteet. Tietopaketti on luettavissa kaupungin internet-sivuilla: www.orivesi.fi/fi/osallistu-ja-vaikuta/paikallinen-yhdistystoiminta

Yhdistystoimijat ovat vahvasti mukana *kumppanuuspöydissä sekä vanhus- ja vammaisneuvostoissa*. Lisäksi *seurafoorumi* kokoaa liikuntaseurat yhteen. *Yhdistysrehvit* on vuonna 2019 käynnistynyt foorumi, jossa kaikki paikalliset yhdistykset ja seurat kootaan Oriveden seudun kansalaisopiston toimesta kahdesti vuodessa verkostoitumaan ja keskustelemaan yhteistyöstä ja ajankohtaisista asioista.

4.3 Yrittäjien ja kaupungin yhteistyö

Yrittäjien toimintaedellytysten tukeminen yrittäjien mielipiteitä kuulemalla ja huomioon ottamalla on tärkeää. Kaupungin ja yritysten yhteistyön tehostaminen onkin nostettu yhdeksi elinvoimaohjelman painopistealueeksi. Tavoitteina on myös elinkeinosektoreiden laajentuminen ja uuden yritystoiminnan mahdollistaminen.

Yrittäjien aamukahvit ovat kaikille yrittäjille avoimia kaupungin elinvoimapalveluiden järjestämiä tilaisuuksia. *Yrittäjäkyselyillä ja yritysvierailuilla* selvitetään yrityskentän tilannetta ja tutustutaan uusiin yrittäjiin. Päätösten ennakoarvointiin yritystoiminnan kehittymisen näkökulmasta on otettu käyttöön *Yritysvaikutusten arviointimenettely*. Kaupungin yrittäjien käyttöön vuokraama toimitila edistää osaltaan yhteistyön käytännön toteuttamista.

4.4 Mökkiläiset Oriveden voimavarana

Orivedellä on noin 3600 vapaa-ajan asuntoa, joista suuren osan omistaa muualla kuin Orivedellä vakituisesti asuvat henkilöt. Mökkiläisten määrä on huomattava Oriveden väkilukuun suhteutettuna.

Mökkiläisillä on vaalien äänioikeutta lukuun ottamatta samanlainen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa asioihin kuin vakituisilla kaupungin asukkailla. Lisäksi tarvitaan mökkiläisiä kokoava taho mahdollistamaan yhteistä keskustelua sekä toiveiden ja kehittämissuhteiden kuulemistä. Tähän ratkaisuksi pohditaan mökkiläistoimikunnan perustamista.

4.5 Viestintä osallistumisen ja vaikuttamisen tukena

Viestinnällä on suuri merkitys osallisuustyössä. Valmisteilla oleva Oriveden kaupungin viestintäohje sisältää keskeiset asiat osallisuustyön viestinnän onnistumiseksi.

Kaikilla on oikeus tiedon saantiin ja sen tuottamiseen. Ilman tietoa ei ole mahdollista toimia ja vaikuttaa. Viestinnän tulee olla suunniteltua, monikanavaista ja vuorovaikutteista. Tärkeää on viestiä mm. siitä, miten eri tahoilta kerätyt mielipiteet ja vaikkapa erilaisten kyselyiden vastaukset on otettu huomioon päätöksiä tehtäessä. Kaupungin palveluista ja ajankohtaisista asioista viestiminen *kaupungin internet-sivuilla, sosiaalisessa mediassa, lehti-ilmoituksilla ja kuulutuksilla sekä ilmoitustauluilla* ovat keskeisiä viestinnän keinoja, jotka mahdollistavat kuntalaisten tieto-osallisuutta.

5 Yhdessä eteenpäin! - Kehittämistoimenpiteet, arviointi ja seuranta

Osallisuustyötä tehdään ja kehitetään osana jokapäiväistä työtä. Tämä osallisuussuunnitelma toimii kaupungin viranhaltijoiden apuna sopivan osallisuusmenetelmän valinnassa. Lisäksi liitteeseen 2 on koottu osallisuustyön muistilista, joka ohjaa viranhaltijoita kiinnittämään entistä enemmän huomiota kuntalaisten osallistumismahdollisuuksiin.

Oriveden kaupungin johtoryhmä ja kehittämistoimikunta ovat asettaneet seuraavat osallisuustyön tavoitteet:

Tavoite 1: Mökkiläistoimikunnan käynnistäminen

Toimenpiteitä:

Lähetetään ulkopaikkakunnalla asuville Oriveden kausiasukkaille kutsu yhteiseen tapaamiseen, jossa esitetään mökkiläistoimikunnan perustamista.

Järjestetään säännölliset mökkiläistoimikunnan kokoontumiset.

Vastuutaho: Elinvoimapalvelut

Tavoite 2: Heikoimmassa asemassa olevien ja vaikeimmin saavutettavien kuntalaisten tavoittaminen ja huomioiminen

Toimenpiteitä:

Pohditaan olemassa olevissa työryhmissä ja verkostoissa (hyvinvointiryhmä, vammais- ja vanhusneuvostot, nuorisovaltuusto, sosiaalipalveluiden verkosto, nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, kumppanuuspöydät) konkreettisia keinoja ja käynnistetään kokeiluja

Vastuutahot: Hyvinvointijohtaja, Työllisyyspalvelut (Elinvoimapalvelut), Elämänlaatupalvelut

Tavoitteiden etenemistä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti ja tuloksista raportoidaan vastuutahojen toimesta osallisuussuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Tavoitteiden toteuttamisen määräaika on vuoden 2021 loppu.

6 LOPUKSI

Osallisuusmahdollisuuksien kehittäminen on yksi elinvoimaisen kunnan tärkeimpiä asioita. Oriveden kaupungin palveluiden kehittämiseen tulee omaksua uusia toimintatapoja ja se edellyttää tietoa, vuorovaikutusta ja yhteistyötä kuntalaisten kanssa.

Oriveden kaupungin Osallistuva Orivesi –hankkeen kesällä 2019 toteuttamasta osallisuuskyselyn vastauksista kävi ilmi, että kyselyyn vastanneet 106 henkilöä olivat suhteellisen hyvin tietoisia olemassa olevista osallisuusmenetelmistä.

Kehittämiskohteena mainittiin mm. tiedon saanti asioiden etenemisestä. Vastajilla oli monenlaisia mielipiteitä siitä, mikä on tärkein asia, johon Oriveden kaupungin tulisi lähivuosina keskittyä osallisuustyössään. Esille nousi useita erilaisia asioita nuorten osallisuuden kehittämisestä vanhusten huomioimiseen. Osallisuusasiat nähdäänkin usein omasta elämäntilanteesta käsin. Tärkeiksi asioiksi koettiin lisäksi viranhaltijoiden ja kuntalaisten kohtaamisten mahdollistaminen sekä kaupungin työntekijöiden osallistavan työotteen kehittäminen.

Osallisuustyötä tulee tehdä jokaisella tasolla: niin päätöksenteossa kuin jokaisen kaupungin työntekijän arkityössä. Tietoa nykyaikaisesta osallisuusajattelusta onkin syytä edelleen vahvistaa niin kaupungin henkilöstön kuin luottamushenkilöiden keskuudessa.

Jotta osallisuustyö on vaikuttavaa, tulee huolehtia sen seurannasta ja arvioinnista. Osallisuustyön kehittymistä voidaan seurata erilaisin menetelmin. Esimerkiksi THL:n vertailutietojärjestelmän eli TEAvisarin avulla saadaan tietoa kuntien keinoista edistää asukkaiden osallisuutta. TEAvisarin kyselyihin vastaaminen onkin suotavaa.

Jotta osallisuustyö on vaikuttavaa, tulee sitä tehdä suunnitelmallisesti. Osallisuustyötä tulee koordinoita sekä kehittää samanaikaisesti kaikissa Oriveden kaupungin palvelukeskuksissa ja työhön tulee varata riittävästi resursseja. Onnistuneella osallisuustyöllä panostetaan kuntalaisten hyvinvointiin. Kuntalaisten kokemus osallisuudesta luo luottamusta kaupungin toimintaan ja kannustaa mukaan osallistumaan ja vaikuttamaan.

7 LÄHTEITÄ JA LINKKEJÄ

Mitä osallisuus on? - Osallisuuden viitekehystä rakentamassa
THL, TYÖPAPERI 33/2017, linkki: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus>

www.teaviisari.fi

<https://www.kuntaliitto.fi/osallistuminen-ja-vuorovaikutus/demokratia-ja-osallisuus>

<https://nuoretjaosallisuus.fi>

Liite 1 THL:n kysymyslista osallisuuden edellytyksistä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella koostetussa dokumentissa "Mitä osallisuus on? - Osallisuuden viitekehystä rakentamassa" esitellään kysymyksiä, joilla osallisuuden edellytysten luomista kunnassa voi seurata:

- 1) Onko kunnalla osallisuusohjelma tai onko osallisuus mainittu kunnan laajassa hyvinvointikertomuksessa tai kuntastrategiassa? Osallisuusohjelmalla tarkoitetaan kunnassa laadittua asiakirjaa, jossa kuvataan, millä tavoin kuntalaiset voivat osallistua kunnan palveluiden ja toimintojen kehittämiseen sekä edistää kansalaistoimintaa.
- 2) Onko kuntaanne nimetty osallisuustyöryhmä?
 - a. Kyllä, se koostuu virkamiehistä
 - b. Kyllä, siihen kuuluu virkamiesten lisäksi paikallisia (esimerkiksi järjestöjen, urheiluseurojen, yrittäjien, seurakuntien) toimijoita
 - c. Ei
- 3) Onko kunnassa budjetoitu:
 - a. osallisuusohjelman toteuttamiseen
 - b. osallisuustyöryhmän toimintaan
 - c. järjestöjen avustuksiin
 - d. kuntalaisten järjestämiin tapahtumiin
 - e. avoimien tilojen (esimerkiksi asukas- tai nuorisotalot) ylläpitoon?
- 4) Onko kunnassa työntekijä, jonka vastuulle on nimetty osallisuusasiat? Työntekijä voi olla esimerkiksi järjestökoordinaattori, vapaaehtoistyön koordinaattori tai kokemuskoordinaattorin nimikkeillä.
- 5) Onko kuntaan palkattu päiväkoteja, kouluja, työtoimintakeskuksia ja vanhuspalveluita kiertävä luonto-, taide- tai kulttuuritoimintaan erikoistunut pedagogi tai ohjaaja?
- 6) Onko kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osallisuus mainittu kunnan osallisuusohjelmassa / laajassa hyvinvointikertomuksessa / kuntastrategiassa? Kaikkein heikoimmassa asemassa olevilla tarkoitetaan esimerkiksi asunnottomia, pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä, vammaisia, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiviä, kulttuurivähemmistöjä.
- 7) Mitä seuraavassa mainittuja toimintoja tai palveluita kunnassa on tarjolla kaikkein heikoimmassa asemassa oleville?
 - a. matalan kynnyksen tiloja, joissa järjestetään ryhmätoimintoja ja joissa pääsee ilman lähetettä asioimaan esimerkiksi sosiaalityöntekijän tai mielenterveysshoitajan kanssa tai saa asiointiapua esimerkiksi lomakkeiden täyttämiseen
 - b. pitkäaikaistyöttömien yhdyspintapalvelujen (työllisyys-, sosiaali- terveyspalvelut ja sivistystyö) kehittäminen yhdessä asukkaiden kanssa
 - c. vammaisneuvosto
 - d. pitkäaikaistyöttömien raati
 - e. mielenterveyskuntoutujien raati

Liite 2a. Esimerkkejä kuntalaisen osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Asukaskyselyt	Elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Asukaskyselyitä toteutetaan tarpeen mukaan (mm. veto-voimakysely, kyselyitä palveluista, keskustan kehittämisestä, strategiset kaavat)
Info- ja keskustelutilaisuudet työpajat	Tekniset palvelut ympäristö- ja elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää osallistumisen suunnittelua ja organisointia jo hyvin varhaisessa vaiheessa kaavoitusta
Asiakaskyselyt, HappyOrNot - palautelaitteet, asiakasraati	Terveystieteiden tutkimuskeskus (yhteistoiminta-alue)	Terveystieteiden tutkimuskeskus, suun-terveydenhuollon ja vastaanoton asiakkaat	Asiakastyytyväisyyden mittaaminen
Asiakaskyselyt, kokemusasiiantuntijat	Sosiaalihuolto (yhteistoiminta-alue)	Sosiaalihuollon asiakkaat	Asiakastyytyväisyyden mittaaminen
Asiakaskyselyt, -haastattelut, yleisötilaisuudet (esim. omaisten illat)	Sosiaalihuolto (yhteistoiminta-alue)	Palveluasumisen / vanhainkodin asiakkaat	Asiakastyytyväisyyden mittaaminen
Varhaiskasvatuksen arviointisuunnitelma sekä perus- ja lukio-opetuksen toiminnan arviointi	Kasvatus- ja opetuspalvelut	Lapset, nuoret, huoltajat, henkilöstö	Toiminnan arviointi, johon osallistuvat henkilöstö, lapset ja nuoret sekä heidän huoltajansa, kyselyt
Viestinnän kuntalaisraati	Elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Näkemyksiä kaupungin viestinnän kehittämiseen
Kuntalaisaloite.fi	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Sähköinen palvelu, jossa mahdollisuus tehdä aloitteita tai ottaa kantaa kaupungin suunnitelmiin. Kuntalaisaloitteen voi tehdä myös paperisena.
Kumppanuuspöydät	Kulttuuripalvelut, elinvoimapalvelut, koko hallinto	Kuntalaiset, yhteistyökumppanit, viranhaltijat	Yhteistyön vahvistamisen toimintamalli. Käytössä kulttuurihyvinvoinnin sekä kylien kumppanuuspöydät.
Kaavakävelyt	Elinvoimapalvelut	Kuntalaiset, asianosaiset	Mielipiteitä kaavaluonnoksesta

Liite 2b. Esimerkkejä kaupungin työntekijän osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Henkilöstökyselyt	Palvelukeskukset	Henkilöstö	Henkilöstön osallisuuskokemuksia kartoitetaan säännöllisesti osana työhyvinvointia
Koulutussuunnitelma	Palvelukeskukset	Henkilöstö, esimiehet	Henkilöstön osaaminen ja myönteinen asenne osallisuuteen pyritään varmistamaan koulutuksella
Intranet "Lipasto"	Palvelukeskukset	Henkilöstö	Vuorovaikutteinen kaupungin henkilöstön tiedotuskanava
Yhteistoimintamenettely	Palvelukeskukset	Henkilöstö	Työnantajan ja henkilöstön tiedonkulun ja vuorovaikutuksen väline
Työpaikkakokoukset	Palvelukeskukset	Henkilöstö	Tavoitteena tiedon kulku ja toiminnan kehittäminen
Työyhteisön osallisuutta edistävät epäviralliset ja viralliset muodot	Palvelukeskukset	Henkilöstö, esimiehet, johto	Kehityskeskustelut, johto- ja kehittämissryhmät, henkilöstöpalaverit
Esimiesfoorumi	Palvelukeskukset, hallinto	Esimiehet, johto	Esimiesten tiedotus-, koulutus- ja keskustelutilaisuuksia pidetään 4-6 kertaa vuodessa
Hyvä johtajuus	Palvelukeskukset	Johto, henkilöstö	Kaupungin johtamisperiaatteissa huomioidaan henkilöstön osallistuminen sekä tasapuolisuus

Liite 2c. Esimerkkejä kaupungin luottamushenkilön osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Kokoukset: valtuusto, lautakunnat, kaupunginhallitus, kehittämistoimikunnat	Palvelukeskukset	Luottamushenkilöt, esimiehet, johto	Kaupungin palveluita ja niiden kehittämistä koskeva keskustelu ja päätöksenteko

Valtuustoaloite	Palvelukeskukset	Luottamushenkilöt	Valtuutetuilla on mahdollisuus tehdä valtuuston kokouksissa aloitteita
Nuorisovaltuusto	Kasvatus ja opetus	Kuntalaiset	Nuorisovaltuustoon aktiivinen ja näkyvä rooli kaupungin eri elimissä
Osallistuva budjetointi	Kasvatus- ja opetuspalvelut	Nuoret	Nuorisovaltuustolla oma osallistuva budjetointi
Vanhusneuvosto	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Paikallisten vanhusjärjestöjen yhteistyöelin
Vammaisneuvosto	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Paikallisten vammais- ja potilasjärjestöjen yhteistyöelin

Liite 2d. Esimerkkejä yhdistysten osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Yhdistysrehvit, Seurafoorumit	Elämänlaatupalvelut	Kuntalaiset, henkilöstö, yhteistyökumppanit	Kuntalaiset, järjestöjen edustajat ja henkilöstö keskustelevat palveluista ja yhteistyöstä
Yhdistysten, seurojen ja kansalaistoiminnan tukeminen	Elämänlaatupalvelut	Kuntalaiset, yhteistyökumppanit	Eri tukimuotojen käyttö kansalaistoiminnan ja 3. sektorin olosuhteiden tukemiseksi, toiminta-avustukset, yhdistisyhteistyön työkalupakki
Kumppanuuspöydät	Kulttuuripalvelut elinvoimapaalvelut koko hallinto	Kuntalaiset, yhteistyökumppanit, viranhaltijat	Yhteistyön vahvistamisen toimintamalli. Käytössä kulttuurihyvinvoinnin sekä kylien kumppanuuspöydät.
Liikuntapaikkojen vuorojaot yhteisenä prosessina	Elämänlaatupalvelut kasvatus- ja opetus tilapalvelut	henkilöstö, muut toimijat	Sujuva, tasapuolinen ja tehokas varausprosessi
Vanhusneuvosto	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Paikallisten vanhusjärjestöjen yhteistyöelin
Vammaisneuvosto	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Paikallisten vammais- ja potilasjärjestöjen yhteistyöelin

Liite 2e. Esimerkkejä yrittäjien osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Yrittäjien aamukahvit	Elinvoimapalvelut	Yrittäjät	Tapaamiset paikallisten yrittäjien kanssa
Yrittäjäkyselyt	Elinvoimapalvelut	Yrittäjät	Elinvoimakuntakysely ja vastaaminen yhteistyössä yrittäjien kanssa
Yritysvaikutusten arviointimenettely	Elinvoimapalvelut	Yrittäjät	Päätösten ennakoarviointia yritystoiminnan kehittymisen näkökulmasta
Yritysvierailut	Elinvoimapalvelut	Yrittäjät	Yrittäjien tapaamisia, yrityksiin tutustumista

Liite 2f. Muita osallistumisen ja vaikuttamisen menetelmiä

Osallisuusmenetelmä	Käytössä	Kenen osallisuutta edistetään	Tavoite / Selite
Kaupungin internet-sivut: www.orivesi.fi	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Sivuilla esitellään kaupungin palveluita ja ohjataan kuntalaisia niiden käyttöön ja arviointiin
Sosiaalinen media: Twitter, Facebook, Instagram	Viestintä, palvelukeskukset	Kuntalaiset	Kaupunki tiedottaa palveluistaan ja toiminnastaan sekä toimii vuorovaikutuksessa kuntalaisten kanssa
Uutispalvelu ePressi	Viestintä	Kuntalaiset, yhteistyökumppanit	Kaupungin tiedotteiden jakelukanava
Julkiset esityslistat ja pöytäkirjat	Palvelukeskukset	Kuntalaiset, luottamushenkilöt, yhteistyökumppanit	Tuetaan hallinnon avoimuutta
Kuulutukset, ilmoitukset	Palvelukeskukset	Kuntalaiset, yhteistyökumppanit	Tiedotetaan kaupungin palveluista ja niissä tapahtuvista muutoksista
Vikailmoitukset	Tekniset palvelut	Kuntalaiset	Sähköinen lomake ja puhelinajat
Aloitepalvelu	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Palautetta kaupungin verkkopalveluista ja viestinnästä
Vaalien järjestäminen ja tiedotus	Kaupungin hallinto	Kuntalaiset	Äänioikeutetut kuntalaiset valitsevat edustajansa kaupunginvaltuustoon

Palveluihin liittyvät vuorovaikutus- ja palautejärjestelmät	Palvelukeskukset	Kuntalaiset	Palvelukohtaiset Facebook- ja Instagram-sivut, muu sähköinen vuorovaikutus, kyselyt
Osallisuutta edistävät kehittämishankkeet	Elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Osallistuva Orivesi -hanke 2017-2019
Kulttuurikuppila	Kansalaisopisto	Kuntalaiset	Avointa keskustelua ja suunnittelua kulttuurista
Kuuluttaminen ja henkilökohtaiset tapaamiset	Tekniset palvelut ympäristö- ja elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Henkilö- tai toimijakohtaisia tapaamisia pääsääntöisesti maapoliittisissa tai kaavoitushankkeissa
Tiedotteet ja kirjeet	Tekniset palvelut ympäristö- ja elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Suoraan postilaatikkoon toimitettavilla tiedotteilla saadaan nopeasti täsmällistä tietoa
Kyselyt ja selvitykset	Tekniset palvelut ympäristö- ja elinvoimapalvelut	Kuntalaiset	Suunnittelun ja valmistelun tukena tehdyt kyselyt ja selvitykset
Päikky- ja Wilma-tiedotuskanavat	Kasvatus ja opetus	Lasten ja nuorten huoltajat, opiskelijat	Vuorovaikutteinen viestintä
Vasu:n sekä perusopetuksen ja lukion ops:n mukainen osallisuuden edistäminen	Kasvatus ja opetus	Lapset, nuoret, huoltajat, henkilöstö	Lasten, nuorten, henkilökunnan ja huoltajien osallisuus toiminnan suunnittelussa
Oppilas- ja opiskelijakuntien hallitukset, tukioppilastoiminta	Kasvatus ja opetus	Oppilaat, opiskelijat	Koulun toimintaan liittyvää yhteissuunnittelua ja arviointia oppilaiden ja henkilöstön välillä
Koulujen vanhempain-yhdistykset	Kasvatus ja opetus	Perheet, lasten huoltajat	Henkilöstön ja perheiden keskustelut toiminnan kehittämisestä
Nuortenideat.fi	Kasvatus ja opetus	Nuoret	Sähköinen vaikuttamispalvelu nuorille
Nuorten kohtaaminen ja kasvun tukeminen nuorisotyössä	Elämänlaatupalvelut	Nuoret	Nuorten hyvinvoinnin lisääminen
Nuorten omaehtoinen tapahtumatoiminta	Elämänlaatupalvelut Kasvatus ja opetus	Nuoret	Nuorten suunnittelemaa toimintaa, esim. ORWfest ja Eräjärvi-tiimi
Nuorten osallisuuden työpajat syksy 2019	Palvelukeskukset	Nuoret, kuntalaiset	Tavoitteena vahvistaa osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria kaupungin kehittämisessä ja päätöksenteossa

Osallisuustyön muistilista

Osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla edistän osallisuutta Orivedellä

1.

Olen päättämässä asiasta tai kehittämässä palvelua, josta on hyvä kuulla kuntalaisten näkemyksiä

Selvitän, mitä tahoja asia koskee ja valitsen osallisuuden menetelmistä sopivan tavan tai useampia sopivia tapoja kuntalaisten osallistumiseen

2.

3.

Olen innostava ja ylläpidän avointa keskustelukulttuuria

Suhtaudun saatuihin kommentteihin ja ideoihin avoimesti ja kiitän kuntalaisia heidän panoksestaan

4.

5.

Viestin osallistumisen tuloksista eli siitä, miten saadut kommentit ja ideat kytetään päätöksentekoon tai kehitettävään palveluun

Seuraan osallistumisen vaikutuksia ja toistan hyväksi havaittuja menetelmiä

6.

Liite 4. Nuorten osallisuustyöpaja – esimerkki osallisuustyön kehittämisestä

Orivedellä toteutettiin 30.8.-10.10.2019 kolmiosainen nuorten osallisuuden prosessikoulutus, jota luotsasi Nuorten Akatemian, Nuorisovaltuustojen Liiton ja Kehittämiskeskus Opinkirjon muodostama Osallisuuden osaamiskeskus. Prosessikoulutuksen tavoitteena oli vahvistaa kaupungin henkilöstön ymmärrystä osallisuuden merkityksestä ja toteutumisesta eri palvelukeskuksissa sekä löytää keinoja kehittää nuorten osallisuusmahdollisuuksia Orivedellä.

Yhteiskehittämisen työpajaan osallistui yhteensä noin 30 yhdeksäsluokkalaista ja lukiolaista nuorta sekä 15 Oriveden kaupungin johtavaa viranhaltijaa, työntekijää ja luottamushenkilöä. Työpajat rakentuivat keskustelun ja kohtaamisen ympärille toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen. Aikuiset ja nuoret olivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa sekä keskenään.

Työpajoissa käsiteltiin yhdessä muun muassa osallisuuden määritelmää ja sitä, mitä se osallistujille itselleen tarkoittaa sekä kokeiltiin erilaisia osallisuusmenetelmiä ryhmäkeskusteluista digiosallisuuspeliin. Lisäksi nuoret pääsivät ideoimaan aiemmin nuorilta esiin nousseita toiveita moposuorasta ja uusista nuorisotiloista. Aikuisen kanssa puolestaan keskityttiin osallisuuden erilaisiin muotoihin johtamisen ja hallinnon näkökulmasta sekä pohdittiin tavoitteita ja käytännön toimenpiteitä nuorten osallisuuden kehittämiseksi Orivedellä. Keskusteluissa nousi esiin muun muassa nuortenideat.fi -palvelun hyödyntäminen nykyistä paremmin nuorten vaikuttamiskanavana sekä nuorten osallisuuden nostaminen yhdeksi painopistealueeksi kaupunkistrategian päivittämisen yhteydessä.

Suurin osa työpajaan osallistuneista nuorista koki, että työpajaan oli kannattavaa osallistua: tuli tunne siitä, että aikuiset olivat aidosti kiinnostuneita nuorten mielipiteistä. Osallisuusymmärrys lisääntyi sekä työpajaan osallistuneilla nuorilla että aikuisilla. Aikuiset huomasivat, että on nuoret ovat keskenään erilaisia, joten heidän osallistamisessaan tulee käyttää monenlaisia keinoja. Keskustelut nuorten kanssa koettiin antoisiksi ja nuorten näkökulman huomioiminen omassa työssä tärkeäksi.

Työpajan viimeisellä kerralla pienryhmät tekivät Osallisuus Orivedellä -aiheisia runoja. Yksi ryhmistä kiteytti nuorten osallisuuden näin:

*Nuoret haluavat moposuoran
ja nuorisotilan luovan*

*On aika tehdä muutos
Täällä on nuorten tekemisestä puutos*

*Siispä laitetaan mopo käyntiin
ja nuorten tekeminen vauhtiin*

